菩提心释

大阿阇黎圣龙树造论

蒋扬仁钦博士译注与校对

梵文：बोधिचित्तविवरणनाम
藏译： བྱང་ཆུབ་སེམས་ཀྱི་འགྲེལ་པ་ཞེས་བྱ་བ།

汉译：菩提心释

དཔལ་རྡོ་རྗེ་སེམས་དཔའ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།།

礼敬吉祥金刚萨埵

དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ། །ཕུང་པོ་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་ཀྱི། །གཟུང་དང་འཛིན་པ་རྣམས་སྤངས་པ། །

远离诸实物；蕴界及处之，所能等皆灭；
ཆོས་བདག་མེད་པ་མཉམ་ཉིད་པས། །རང་སེམས་གདོད་ནས་མ་སྐྱེས་པ། །སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་ནོ། །

法无我平等，故心本不生，是空之体性。

ཞེས་བྱ་བ་འབྱུང་ངོ་། །སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་རྣམས་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དེ་རྣམས་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོར་ཐུགས་བསྐྱེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། བདག་གིས་ཀྱང་སེམས་ཅན་མ་བསྒྲལ་བ་རྣམས་བསྒྲལ་བ་དང་། མ་གྲོལ་བ་རྣམས་དགྲོལ་བ་དང་། །དབུགས་མ་ཕྱུང་བ་རྣམས་དབུགས་དབྱུང་བ་དང་། །ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་མ་འདས་པ་རྣམས་ཡོངས་སུ་མྱ་ངན་ལས་བཟླ་བའི་ཕྱིར་དུས་འདི་ནས་བཟུང་སྟེ་སྙིང་པོ་བྱང་ཆུབ་ལ་མཆིས་ཀྱི་བར་དུ་བྱང་ཆུབ་ཆེན་པོར་སེམས་བསྐྱེད་པར་བགྱིའོ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གསང་སྔགས་ཀྱི་སྒོར་སྤྱད་པ་སྤྱོད་པ་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ལྟར་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་རྣམ་པས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་སྨོན་པའི་རང་བཞིན་བསྐྱེད་ནས། དོན་དམ་པ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྒོམ་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་བསྐྱེད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་དེའི་རང་བཞིན་བཤད་པར་བྱའོ། །

经云，如佛薄伽梵及诸大菩萨等发大菩提心，我今亦为诸有情，未离令远离、未脱令解脱、未息得歇息、未涅槃证涅槃故，从今起乃至无上菩提前，定发菩提心！现行密咒门之诸菩萨众，依如是世俗相，发起菩提愿性之心后，以修习之力发胜义菩提心故，今说彼二心之体性：

བྱང་ཆུབ་སེམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་དངོས། །དཔལ་ལྡན་རྡོ་རྗེ་རྣམས་བཏུད་དེ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ཀྱི་བསྒོམ་པ་ནི། །སྲིད་པ་འཇིག་དེ་[1]བདག་གིས་བཤད། །

1. 敬菩提心性，吉祥金刚等；观修菩提心，我说灭轮回。

སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་[2]བྱང་ཆུབ་སེམས། །བདག་དང་ཕུང་སོགས་རྣམ་རིག་གི །རྟོག་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་བསྒྲིབས་པ། །རྟག་ཏུ་སྟོང་ཉིད་མཚན་ཉིད་བཞེད། །

2. 佛说我及蕴，诸识之妄念，不障菩提心，常许是空相。

སྙིང་རྗེས་བརླན་པའི་སེམས་ཀྱིས་ནི། །འབད་པས་བསྒོམ་པར་བྱ་བ་ཡིན། །ཐུགས་རྗེའི་བདག་ཉིད་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་འདི་རྟག་ཏུ་བསྒོམ། །

3. 以悲滋润心，精进勤修行。大悲诸佛说，常修菩提心。

破非佛外道宗義
མུ་སྟེགས་ཅན་གྱིས་གང་བརྟགས་པ། །བདག་དེ་རིགས་པས་རྣམ་དཔྱད་ན། །ཕུང་པོ་ཀུན་གྱི་ནང་རྣམས་ནི། །གང་ཞིག་གནས་ཀྱང་རྙེད་མ་ཡིན། །

4. 外道所设我，依理观其性，遍蕴中有我，然彼不可得。

ཕུང་རྣམས་ཡོད་ཀྱི་དེ་རྟག་མིན། །དེ་ཡང་བདག་གི་ངོ་བོ་མིན། །གང་ཡང་རྟག་དང་མི་རྟག་གཉིས། །རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་དངོས་པོ་མེད། །

5. 有蕴蕴非常，蕴亦非我性；常与无常二，所能依皆无。[3]

བདག་ཅེས་བྱ་སྟེ་ཡོད་མིན་ན། །བྱེད་པོ་ཞེས་བྱ་ག་ལ་རྟག །ཆོས་ཅན་ཡོད་ན་ཆོས་རྣམས་ལ། །འཇིག་རྟེན་ན་ནི་སྤྱོད་པ་འཇུག །

6. 若我是非有，作者岂是常？有法故诸法，趋入世间行。[4]

གང་ཕྱིར་རྟག་པ་དོན་བྱེད་པ། །རིམ་དང་ཅིག་ཅར་གྱིས་མིན་པ། །དེ་ཕྱིར་ཕྱི་རོལ་ནང་དུ་ནི། །རྟག་པའི་དངོས་དེ་མེད་པ་ཉིད། །

7. 常故无次序，同具之造作，故常之事物，外内皆非有。[5]

གལ་ཏེ་ནུས་ན་ཅི་སྟེ་ལྟོས། །དེ་ནི་ཅིག་ཅར་དངོས་འབྱིན་འགྱུར། །གང་ཞིག་དངོས་གཞན་ལ་ལྟོས་ལ། །དེ་ནི་རྟག་དང་ནུས་ལྡན་མིན། །

8. 若能何须待？[6]事物应同具；[7]何待余事物，非常且无能。[8]

གལ་ཏེ་དངོས་ན་རྟག་མིན་ཏེ། དངོས་རྣམས་རྟག་ཏུ་སྐད་ཅིག་ཕྱིར། །གང་ཕྱིར་མི་རྟག་དངོས་པོ་ལ། །བྱེད་པ་པོ་ཉིད་བཀག་པ་མེད། །

9. 是事物非常，事物恒刹那，故于无常物，不破作者性。[9]

破聲聞部

བདག་སོགས་བྲལ་བའི་འཇིག་རྟེན་འདི། །ཕུང་པོ་ཁམས་དང་སྐྱེ་མཆེད་དང་། །གཟུང་འཛིན་བློ་ཡིས་འཇོམས་པར་འགྱུར། །བློ་ཡིས་རྣམ་པར་འཇོམས་པར་འགྱུར། །[10]

10. 离我[11]此世间，蕴与界及处，所能由觉灭，由觉灭诸相。[12]

ཕན་པར་བཞེད་[13]པ་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །གཟུགས་དང་ཚོར་བ་འདུ་ཤེས་དང་། །འདུ་བྱེད་རྣམ་ཤེས་ཕུང་པོ་ལྔ། དེ་ལྟར་ཉན་ཐོས་རྣམས་ལ་གསུངས། །

11. 承许利众者，为诸声闻众，色受想行识，如是说五蕴。[14]

རྐང་གཉིས་མཆོག་གིས་རྟག་ཏུ་ཡང་། །གཟུགས་ནི་དབུ་བ་རྡོས་འདྲར་སྣང་། །ཚོར་བ་ཆུ་ཡི་ཆུ་བུར་འདྲ། །འདུ་ཤེས་སྨིག་རྒྱུ་དང་མཚུངས་ཤིང་། །

12. 二足尊常示，色蕴如泡沫，受蕴似水泡，想蕴同眼翳，

འདུ་བྱེད་ཆུ་ཤིང་དང་འདྲ་ལ། །རྣམ་ཤེས་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུ་ཞེས། །ཕུང་པོ་བསྟན་པ་འདི་ལྟ་བུ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ལ་གསུངས། །

13. 行蕴似芭蕉，识蕴如幻化，如是为菩萨，开示诸蕴体。

འབྱུང་ཆེན་བཞི་ཡི་རང་བཞིན་ཅན། །གཟུགས་ཀྱི་ཕུང་པོར་རབ་ཏུ་བཤད། །ལྷག་མ་གཟུགས་མེད་ཉིད་དུ་ནི། །མེད་ན་མི་འབྱུང་ཕྱིར་ན་འགྲུབ། །

14. 广说色蕴之，四大之体性，无故非有故，余皆非色蕴。[15]

དེ་དག་རྣམས་ཀྱི་མིག་གཟུགས་སོགས། ཁམས་རྣམས་བཤད་པ་དེ་དག་ཉིད། །སྐྱེ་མཆེད་དང་ནི་གཟུང་བ་དང་། །འཛིན་པར་ཡང་ནི་ཤེས་པར་བྱ། །

15. 依彼理应知，所说诸眼等，诸色与诸界，所执及能执。

གཟུགས་རྡུལ་མེད་གཞན་དབང་པོ་མེད། །བྱེད་པོའི་དབང་པོ་ཤིན་ཏུ་མེད། །སྐྱེད་པ་པོ་དང་སྐྱེད་པ་དག །ཡང་དག་སྐྱེད་པར་རིགས་མ་ཡིན། །[16]

16. 无色尘无根，绝无作者根；生者及所生，真实生非理。[17]

གཟུགས་རྡུལ་དབང་ཤེས་སྐྱེད་མིན་ཏེ། །དེ་ནི་དབང་པོ་ལ་འདས་ཡིན། །འདུས་པས་དེ་རྣམས་སྐྱེད་བྱེད་ན། །ཚོགས་པ་དེ་ཡང་མི་འདོད་དོ། །

17. 色尘远离根，彼不生根识，聚故生彼等。聚体亦不许。[18]

ཕྱོགས་ཀྱི་དབྱེ་བས་ཕྱེ་བ་ཡིས། །རྡུལ་ཕྲན་ལ་ཡང་དབྱེ་བ་མཐོང་། །གང་ལ་ཆ་ཤས་ཀྱིས་བརྟགས་པ། །དེར་ནི་རྡུལ་ཕྲན་ཇི་ལྟར་འཐད། །

18. 由向[19]分解故，可见尘亦解，以支分而观，微尘岂合理？

ཕྱི་རོལ་དོན་ནི་རྣམ་གཅིག་ལ། །ཐ་དད་ཤེས་པ་འཇུག་པར་འགྱུར། །ཡིད་འོང་གཟུགས་ནི་གང་ཡིན་པ། །དེ་ཉིད་གཞན་ལ་གཞན་དུ་འགྱུར། །

19. 外境单一相，可由异识入，如诸悦意色，彼彼皆成异。

བུད་མེད་གཟུགས་ནི་གཅིག་པུ་ལ། །རོ་དང་འདོད་བྱ་བཟའ་བ་ལ། །ཀུན་རྒྱུ་ཆགས་ཅན་ཁྱི་རྣམས་བཞིན། །རྣམ་པར་རྟོག་པ་གསུམ་ཡིན་ནོ། །

20. 于同一女身，有三分别执：尸所欲所食，梵行痴男犬。

དོན་མཚུངས་པ་ཡིས་དོན་བྱེད་པ། །རྨི་ལམ་གནོད་པ་བཞིན་མིན་ནམ། །རྨི་ལམ་སད་པའི་གནས་སྐབས་ལ། །དོན་བྱེད་པ་ལ་ཁྱད་པར་མེད། །

21. 同境起作用，梦岂能同害？[20]离梦而醒时，作用无区别。[21]

破唯识宗

གཟུང་དང་འཛིན་པའི་ངོ་བོ་ཡིས། །རྣམ་ཤེས་སྣང་བ་གང་ཡིན་པ། །རྣམ་ཤེས་ལས་ནི་ཐ་དད་པར། །ཕྱི་རོལ་དོན་ནི་འགའ་ཡང་མེད། །

22. 识所见一切，所能之体性，不与识体异，外境皆非有。[22]

དེ་ཕྱིར་དངོས་པོའི་ངོ་བོར་ནི། །ཕྱི་དོན་རྣམ་པ་ཀུན་ཏུ་མེད། །རྣམ་ཤེས་སོ་སོར་སྣང་བ་འདི། །གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་སྣང་བར་འགྱུར། །

23. 故遍实物之，性相无外境；[23]识见一一色，此为见色相。[24]

ཇི་ལྟར་སྐྱེ་བོ་སེམས་རྨོངས་པས། །སྒྱུ་མ་སྨིག་རྒྱུ་དྲི་ཟ་ཡི། །གྲོང་ཁྱེར་ལ་སོགས་མཐོང་བ་ལྟར། །དེ་བཞིན་གཟུགས་སོགས་སྣང་བ་ཡིན། །

24. 凡夫心愚故，见幻及阳焰，与干闼婆城，如是见色等。[25]

བདག་ཏུ་འཛིན་པ་བཟློག་པའི་ཕྱིར། །ཕུང་པོ་ཁམས་སོགས་བསྟན་པ་ཡིན། །སེམས་ཙམ་པོ་ལ་གནས་ནས་ནི། །སྐལ་ཆེན་རྣམས་ཀྱིས་དེ་ཡང་སྤངས། །

25. 为除我执故，宣说蕴界等。[26]凡持唯识论，大士亦破彼。[27]

རྣམ་པར་ཤེས་པར་སྨྲ་བ་ལ། །སྣ་ཚོགས་འདི་ནི་སེམས་སུ་གྲུབ། །རྣམ་ཤེས་རང་བཞིན་གང་ཞེ་ན། །ད་ནི་དེ་ཉིད་བཤད་བྱ་སྟེ། །

26. 宣说唯识宗，诸相由心生。谓心性为何？今解说彼义：[28]

建立中观宗

འདི་དག་ཐམས་ཅད་སེམས་ཙམ་ཞེས། །ཐུབ་པས་བསྟན་པ་གང་མཛད་དེ། །བྱིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སྐྲག་པ་ནི། །སྤང་བའི་ཕྱིར་ཡིན་དེ་ཉིད་མིན། །

27. 能仁所宣示，诸法唯心造，是为断愚惧，然非佛本意。

唯识驳

ཀུན་བརྟགས་དང་ནི་གཞན་དབང་དང་། །ཡོངས་སུ་གྲུབ་པ་འདི་ཉིད་ནི། །སྟོང་ཉིད་བདག་ཉིད་གཅིག་པུ་ཡི། །ངོ་བོ་སེམས་ལ་བརྟག་པ་ཡིན། །

28. 遍计依他起，以及圆成实，唯一空性义，彼性设为心。[29]

建立中观宗

ཐེག་ཆེན་དགའ་བའི་བདག་ཉིད་ལ། །ཆོས་ལ་བདག་མེད་མཉམ་པ་ཉིད། །སེམས་ནི་གདོད་ནས་མ་སྐྱེས་ཏེ། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ནི་མདོར་བསྡུས་གསུངས། །

29. 对喜大乘者，佛说诸法之，无我皆平等，心非原始生。

唯识驳

རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པ་པ་རྣམས་ཀྱིས། །རང་གི་སེམས་ཀྱི་དབང་བྱས་ཏེ། །གནས་ཡོངས་གྱུར་ནས་དག་པའི་སེམས། །སོ་སོ་རང་རིག་སྤྱོད་ཡུལ་བརྗོད། །

30. 瑜伽行者说：掌控自心后，圆满得净心，一一自证境。[30]

建立中观宗

འདས་པ་གང་ཡིན་དེ་ནི་མེད། །མ་འོངས་པ་ནི་ཐོབ་པ་མིན། །གནས་ཕྱིར་གནས་ནི་ཡོངས་གྱུར་པ། ད་ལྟ་བ་ལ་ག་ལ་ཡོད། །

31. 过去皆非有，未来不可得，住故成已住，云何有现在？[31]

དེ་ཇི་ལྟར་དེ་ལྟར་སྣང་མིན། །ཇི་ལྟར་སྣང་དེ་དེ་ལྟར་མིན། །རྣམ་ཤེས་བདག་མེད་ངོ་བོ་སྟེ། །རྟེན་གཞན་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མེད། །

32. 是有非所见，所见非所现，识乃无我性，异所依识无。[32]

ཇི་ལྟར་ཁབ་ལེན་དང་ཉེ་བས། །ལྕགས་ནི་མྱུར་དུ་ཡོངས་སུ་འཁོར། །དེ་ལ་སེམས་ནི་ཡོད་མིན་ཏེ། །སེམས་དང་ལྡན་བཞིན[33]སྣང་བར་འགྱུར། །

33. 如近磁石故，铁片速近住，磁铁中无识，见彼似有识。[34]

དེ་བཞིན་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་ནི། །བདེན་མིན་བདེན་པ་བཞིན་དུ་ནི། །གང་ཚེ་འགྲོ་འོང་གཡོ་བར་འགྱུར། །དེ་ཚེ་སྲིད་པ་འཛིན་པར་བྱེད། །

34. 同理阿赖识，非实见似实，去来移动时，此时便轮回。[35]

ཇི་ལྟར་རྒྱ་མཚོ་དང་ནི་ཤིང་། །སེམས་ནི་མེད་ཀྱང་གཡོ་བར་འགྱུར། །དེ་བཞིན་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་ནི། །ལུས་བརྟེན་ནས་ནི་གཡོ་བ་ཡིན། །

35. 犹如海与木，无心仍动摇，同理推阿赖，依身而移动。[36]

ལུས་མེད་ན་ནི་རྣམ་པར་ཤེས། །ཡོད་པ་མིན་ཞེས་ཡོངས་རྟོག་ན། །དེ་ཡི་སོ་སོ་རང་རིག་ཉིད། །ཅི་འདྲ་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པར་གྱིས། །

36. 周遍观察时，无身则无识。汝应释何谓，个别自证性。[37]

སོ་སོ་རང་རིག་ཉིད་བརྗོད་པས། །དེ་ནི་དངོས་པོ་ཉིད་དུ་བརྗོད། །འདི་དེ་ཡིན་ཞེས་བརྗོད་པར་ནི། །ནུས་མིན་ཞེས་ཀྱང་བརྗོད་པ་ཡིན། །

37. 因说别自证，许彼是事物。释此是彼义，亦说为不能。[38]

རང་ལ་ངེས་བཞིན་གཞན་དག་ལ། །ངེས་པ་བསྐྱེད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །རྟག་ཏུ་འཁྲུལ་པ་མེད་པར་ནི། །མཁས་རྣམས་རབ་ཏུ་འཇུག་པ་ཡིན། །

38. 依自所决定，为他生定解，故常离谬误，极趣博士位。[39]

ཤེས་པས་ཤེས་བྱ་རྟོགས་པ་སྟེ། །ཤེས་བྱ་མེད་པར་ཤེས་པ་མེད། །དེ་ལྟ་ན་ནི་རིག་བྱ་དང་། །རིག་བྱེད་མེད་ཅེས་ཅིས་མི་འདོད། །

39. 识证所知故，无所知无识，如是何不许，无所知能知？

སེམས་ནི་མིང་ཙམ་ཡིན་པ་སྟེ། །མིང་ལས་གཞན་དུ་འགའ་ཡང་མེད། །མིང་ཙམ་དུ་ནི་རྣམ་རིག་བལྟ། །མིང་ཡང་རང་བཞིན་མེད་པ་ཡིན། །

40. 识乃唯名也，除名无余法；识见皆唯名，名亦无自性。

ནང་ངམ་དེ་བཞིན་ཕྱི་རོལ་ལམ། །ཡང་ན་གཉིས་ཀའི་བར་དག་ཏུ། །རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་སེམས་མ་རྙེད། །དེ་ཕྱིར་སྒྱུ་མའི་རང་བཞིན་སེམས། །

41. 内相或外相，或于内外间，诸佛不得心，故是幻性心。

ཁ་དོག་དབྱིབས་ཀྱི་དབྱེ་བའམ། །གཟུང་བ་དང་ནི་འཛིན་པའམ། །སྐྱེས་པ་བུད་མེད་མ་ནིང་སོགས། །ངོ་བོ་སེམས་ནི་གནས་པ་མིན། །

42. 形色之分类，所执与能执，男女阴阳等，心不住彼性。

མདོར་ན་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །གཟིགས་པར་མ་གྱུར་གཟིགས་མི་འགྱུར། །རང་བཞིན་མེད་པའི་རང་བཞིན་ཅན། །ཇི་ལྟ་བུར་ནི་གཟིགས་པར་འགྱུར། །

43. 总言诸胜者，不曾见未见，无自性体性，如何能观见？[40]

དངོས་པོ་ཞེས་བྱ་རྣམ་རྟོག་ཡིན། །རྣམ་རྟོག་མེད་པ་སྟོང་པ་ཡིན། །གང་དུ་རྣམ་རྟོག་སྣང་གྱུར་པ། །དེར་ནི་སྟོང་ཉིད་ག་ལ་ཡོད། །

44. 谓实乃妄念，无念即是空。妄念现何法，彼岂能有空？

རྟོག་བྱ་རྟོག་བྱེད་རྣམ་པའི་སེམས། །དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མ་གཟིགས། །གང་ན་རྟོག་བྱ་རྟོག་བྱེད་ཡོད། །དེར་ནི་བྱང་ཆུབ་ཡོད་མ་ཡིན། །

45. 诸如来不见，所知能知识。何处有所能，于彼无菩提。

མཚན་ཉིད་མེད་ཅིང་སྐྱེ་བ་མེད། །ཡོད་གྱུར་མ་ཡིན་ངག་ལམ་བྲལ། །མཁའ་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དང་ནི། །བྱང་ཆུབ་གཉིས་མེད་མཚན་ཉིད་ཅན། །

46. 无性亦无生，非有离言喻，虚空菩提心，离二[41]菩提性。

བྱང་ཆུབ་སྙིང་པོ་ལ་བཞུགས་པའི། །བདག་ཉིད་ཆེན་པོའི་སངས་རྒྱས་དང་། །བརྩེ་ལྡན་ཀུན་གྱིས་དུས་ཀུན་དུ། །སྟོང་པ་མཁའ་དང་མཚུངས་པར་མཁྱེན། །

47. 觉悟胜大士，安住菩提藏，恒时怀大悲，证空同虚空。

དེ་ཕྱིར་ཆོས་རྣམས་ཀུན་གྱི་གཞི། །ཞི་ཞིང་སྒྱུ་མ་དང་མཚུངས་པར། །གཞི་མེད་སྲིད་པ་འཇིག་བྱེད་པའི། །སྟོང་པ་ཉིད་ནི་རྟག་ཏུ་བསྒོམ། །

48. 故灭诸法之，基础皆如幻。无基能灭有[42]，应恒观空性。

སྐྱེ་མེད་དང་ནི་སྟོང་ཉིད་དང་། །བདག་མེད་ཅེས་བྱར་སྟོང་པ་ཉིད། །བདག་ཉིད་དམན་པ་གང་སྒོམ་པ། །དེ་དེ་སྒོམ་པར་བྱེད་པ་མིན། །

49. 无生以及空，无我皆空性。若修劣空观，将离空性观。

དགེ་དང་མི་དགེའི་རྣམ་རྟོག་གི །རྒྱུན་ཆད་པ་ཡི་མཚན་ཉིད་ཅན། །སྟོང་ཉིད་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་གསུངས་གཞན། །དེ་དག་སྟོང་པ་ཉིད་མི་བཞེད། །

50. 善恶之妄念，其续之断相，空性诸佛说，除此不许空。

སེམས་ལ་དམིགས་པ་མེད་པ་ཡི། །གནས་པ་ནམ་མཁའི་མཚན་ཉིད་ཡིན། །དེ་དག་སྟོང་ཉིད་བསྒོམ་པ་ནི། །ནམ་མཁའ་བསྒོམ་པར་བཞེད་པ་ཡིན། །

51. 心离所缘境，安住虚空性，彼等空性观，许为虚空观。

སྟོང་ཉིད་སེང་གེའི་སྒྲ་ཡིས་ནི། སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་སྐྲག་པར་མཛད། །གང་དང་གང་དུ་དེ་དག་བཞུགས། །དེ་དང་དེར་ནི་སྟོང་ཉིད་འགྱུར། །

52. 空相狮子吼，震摄一切说。彼住于何处，一切皆空性。

གང་གི་རྣམ་ཤེས་སྐད་ཅིག་མ། །དེ་ཡི་དེ་ནི་རྟག་མ་ཡིན། །སེམས་ནི་མི་རྟག་ཉིད་ཡིན་ན། །སྟོང་པ་ཉིད་དང་ཇི་ལྟར་འགལ། །

53. 何识刹那性，彼之性非常，若识是无常，与空性何违？

མདོར་ན་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །སེམས་ནི་མི་རྟག་ཉིད་བཞེད་ན། །དེ་དག་སེམས་ནི་སྟོང་ཉིད་དུ། །ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་བཞེད་མི་འགྱུར། །

54. 总言诸佛陀，既许心非常，彼等何不许，心识皆空性？

ཐོག་མ་ཉིད་ནས་སེམས་ཀྱི་ནི། །རང་བཞིན་རྟག་ཏུ་མེད་པར་འགྱུར། །དངོས་པོ་རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པ། །རང་བཞིན་མེད་ཉིད་བརྗོད་པ་མིན། །

55. 心识之自性，从始未曾有。不将有自性，说成无自性。

དེ་སྐད་བརྗོད་ན་སེམས་ཀྱི་ནི། །བདག་གི་གནས་པ་སྤངས་པ་ཡིན། །རང་གི་རང་བཞིན་ལས་འདས་པ། །དེ་ནི་ཆོས་རྣམས་ཆོས་མ་ཡིན། །

56. 此时心啊你，应断住于我，离己之自性，诸法即非法。

ཇི་ལྟར་བུ་རམ་མངར་བ་དང་། །མེ་ཡི་རང་བཞིན་ཚ་བ་བཞིན། །དེ་བཞིན་ཆོས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི། །རང་བཞིན་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་འདོད། །

57. 如蔗是甘甜，如火性是炙，如是一切法，应许无自性。

སྟོང་ཉིད་རང་བཞིན་དུ་བརྗོད་པས། །གང་ཞིག་ཆད་པར་སྨྲ་བ་མིན། །དེས་ནི་རྟག་པ་ཉིད་དུ་ཡང་། །འགའ་ཞིག་སྨྲས་པ་མ་ཡིན་ནོ། །

58. 何者说空性，此非断有说，空论亦不是，堕常边之说。

མ་རིག་ནས་བརྩམས་རྒ་བ་ཡི། །མཐར་ཐུག་ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་ཀྱི། །བརྟེན་ནས་བྱུང་བའི་བྱ་བ་ནི། །ཁོ་བོ་རྨི་ལམ་སྒྱུ་འདྲར་འདོད། །

59. 无明至老死，乃至十二支，依缘而起故，我许如梦幻。

ཡན་ལག་བཅུ་གཉིས་འཁོར་ལོ་འདི། །སྲིད་པའི་ལམ་དུ་འཁོར་བ་སྟེ། །དེ་ལས་གཞན་དུ་སེམས་ཅན་གང་། །ལས་འབྲས་སྤྱོད་པར་འདོད་པ་མེད། །

60. 十二缘起支，轮回于有道，离此不承许，众生业果行。

ཇི་ལྟར་མེ་ལོང་ལ་བརྟེན་ནས། །བཞིན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་སྣང་གྱུར་པ། །དེ་ནི་དེར་འཕོས་མ་ཡིན་ཞིང་། །དེ་མེད་པར་ཡང་དེ་ཡོད་མིན། །

61. 如依明镜照，能现容貌影，影不移于镜，无镜亦无影。

དེ་བཞིན་ཕུང་པོ་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར། །སྲིད་པ་གཞན་དུ་སྐྱེ་བ་དང་། །འཕོ་བ་མེད་པར་མཁས་རྣམས་ཀྱིས། །རྟག་ཏུ་ངེས་པར་བྱ་བ་ཡིན། །

62. 同理结生时，无生死移转，[43]诸学者应当，恒决定此义。

མདོར་ན་སྟོང་པའི་ཆོས་རྣམས་ལ། །ཆོས་རྣམས་སྟོང་པ་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །བྱེད་པོ་ལས་འབྲས་ལོངས་སྤྱོད་པ། །ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ནི་རྒྱལ་བས་བསྟན། །

63. 总言一切法，皆由空法生。佛说业果报，作者皆世俗。

ཇི་ལྟར་ཛ་ཡི་སྒྲ་དང་ནི། །དེ་བཞིན་མྱུ་གུ་ཚོགས་པས་བསྐྱེད། །ཕྱི་ཡི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་བ། །རྨི་ལམ་སྒྱུ་མ་དང་མཚུངས་འདོད། །

64. 如同钟鼓声，亦如聚生苗，外相之缘起，承许如梦幻。

ཆོས་རྣམས་རྒྱུ་ལས་སྐྱེས་པ་ནི། །ནམ་ཡང་འགལ་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། །རྒྱུ་ནི་རྒྱུ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོངས་པས། །དེ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད་པར་རྟོགས། །

65. 诸法由因生，终不有相违。因由因而空，知此即无生。

ཆོས་རྣམས་ཀྱི་ནི་སྐྱེ་མེད་པར། །སྟོང་ཉིད་ཡིན་པར་རབ་ཏུ་བཤད། །མདོར་ན་ཕུང་པོ་ལྔ་རྣམས་ནི། །ཆོས་ཀུན་ཞེས་ནི་བཤད་པ་ཡིན། །

66. 诸法不生论，是空性胜说。总言诸五蕴，即诸法之义。

དེ་ཉིད་ཇི་བཞིན་བཤད་པས་ནི། །ཀུན་རྫོབ་རྒྱུན་ནི་འཆད་མི་འགྱུར། །ཀུན་རྫོབ་ལས་ནི་ཐ་དད་པར། །དེ་ཉིད་དམིགས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །

67. 如法说空时，莫断世俗续！迥异世俗之，空性不可得。

ཀུན་རྫོབ་སྟོང་པ་ཉིད་དུ་བཤད། །སྟོང་པ་ཁོ་ན་ཀུན་རྫོབ་ཡིན། །མེད་ན་མི་འབྱུང་ངེས་པའི་ཕྱིར། །བྱས་དང་མི་རྟག་ཇི་བཞིན་ནོ། །

68. 世俗是空性，空性仅世俗，无此定无彼，如有为无常。

ཀུན་རྫོབ་ཉོན་མོངས་ལས་ལས་བྱུང་། །ལས་ནི་སེམས་ལས་བྱུང་བ་ཡིན། །སེམས་ནི་བག་ཆགས་རྣམས་ཀྱིས་བསགས། །བག་ཆགས་བྲལ་ན་བདེ་བ་སྟེ། །

69. 世俗惑生业，业由心所生。心聚诸熏习，离习气则安。

བདེ་བའི་སེམས་ནི་ཞི་བ་ཉིད། །སེམས་ཞི་བ་ནི་རྨོངས་མི་འགྱུར། །རྨོངས་མེད་དེ་ཉིད་རྟོགས་པ་སྟེ། །དེ་ཉིད་རྟོགས་པས་གྲོལ་ཐོབ་འགྱུར། །

70. 安则心宁静，心静则不愚，不愚证空性，证空得解脱。

དེ་བཞིན་ཉིད་དང་ཡང་དག་མཐའ། །མཚན་མ་མེད་དང་དོན་དམ་ཉིད། །བྱང་ཆུབ་སེམས་མཆོག་དེ་ཉིད་དང་། །སྟོང་ཉིད་དུ་ཡང་བཤད་པ་ཡིན། །

71. 真如真实际、无相与胜义，殊胜菩提心，亦说为空性。

གང་དག་སྟོང་ཉིད་མི་ཤེས་པ། །དེ་དག་ཐར་པའི་རྟེན་མ་ཡིན། །འགྲོ་དྲུག་སྲིད་པའི་བཙོན་རར་ནི། །རྨོངས་པ་དེ་དག་འཁོར་བར་འགྱུར། །

72. 未通达空性，彼非解脱器；六道轮回狱，痴者堕轮回。

以上为胜义菩提心，以下为世俗菩提心

དེ་ལྟར་སྟོང་པ་ཉིད་འདི་ནི། །རྣལ་འབྱོར་པ་ཡིས་བསྒོམས་བྱས་ནས། །གཞན་གྱི་དོན་ལ་ཆགས་པའི་བློ། །འབྱུང་བར་འགྱུར་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད། །

73. 瑜伽师观修，如是空性故，无疑决定生，利他之贪心。

གང་དག་ཕ་དང་མ་དང་ནི། །གཉེན་བཤེས་གྱུར་པས་བདག་ལ་སྦྱོན། །ཕན་པ་བྱས་པར་གྱུར་པ་ཡི།
།སེམས་ཅན་དེ་དག་རྣམས་ལ་ནི། །བྱས་པ་གཟོ་བར་འགྱུར་བར་བྱ། །

74. 父母与亲友，于我具昔恩，故于诸有情，今应报其恩。

སྲིད་པའི་བཙོན་རར་སེམས་ཅན་ནི། །ཉོན་མོངས་མེ་ཡིས་གདུངས་རྣམས་ལ། །བདག་གིས་སྡུག་བསྔལ་བྱིན་པ་ལྟར། །དེ་བཞིན་བདེ་བ་སྦྱིན་པར་རིགས། །

75. 有情住有狱，因惑火受苦，如我曾施苦，今施乐应理。

འཇིག་རྟེན་བདེ་འགྲོ་ངན་འགྲོ་ཡིས། །འདོད་དང་མི་འདོད་འབྲས་བུ་དེ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཕན་པ་དང་། །གནོད་པ་ལས་ནི་འབྱུང་བར་འགྱུར། །

76. 世间善恶趣，悦与不悦果，皆由利有情，或害有情起。

སེམས་ཅན་བསྟེན་པས་སངས་རྒྱས་ཀྱི། །གོ་འཕང་བླ་མེད་ཉིད་གྱུར་ན། །ལྷ་དང་མི་ཡི་ལོངས་སྤྱོད་གང་། །ཚངས་དང་དབང་པོ་དྲག་པོ་དང་། །

77. 依众生可得，无上佛位果，天人之受用，成梵天权猛。

འཇིག་རྟེན་སྐྱོང་བས་བསྟེན་དེ་དག །སེམས་ཅན་ཕན་པ་ཙམ་ཞིག་གིས། །མ་དྲངས་པ་ནི་འགྲོ་གསུམ་འདིར། །འགའ་ཡང་མེད་ལ་མཚར་ཅི་ཡོད། །

78. 仅利有情心，引世间依怙，三界中无余，除此有何奇？

སེམས་དམྱལ་དུད་འགྲོ་ཡི་དྭགས་སུ། །སྡུག་བསྔལ་རྣམ་པ་དུ་མའི་དངོས། །སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་མྱོང་བ་གང་། །དེ་ནི་སེམས་ཅན་གནོད་ལས་བྱུང་། །

79. 诸有情所受，于三恶趣道，心受种种苦，源于害有情。

བཀྲེས་སྐོམ་ཕན་ཚུན་རྡེག་པ་དང་། །གཟིར་བ་ཡི་ནི་སྡུག་བསྔལ་ཉིད། །བཟློག་པར་དཀའ་ཞིང་ཟད་མེད་དེ། །སེམས་ཅན་གནོད་པའི་འབྲས་བུ་ཡིན། །

80. 无量难遮止，饥渴互斗争，折磨等苦果，是害有情果。

སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་སེམས་ཉིད་དང་། །བདེ་འགྲོ་དང་ནི་ངན་འགྲོ་གང་། །སེམས་ཅན་དག་གི་རྣམ་སྨིན་ཀྱང་། །ངོ་བོ་གཉིས་སུ་ཤེས་པར་བྱ། །

81. 诸佛与菩萨，善趣及恶趣，众生之异熟，应知有二性[44]。

དངོས་པོ་ཀུན་གྱི་བསྟེན་བྱ་ཞིང་། །རང་གི་ལུས་བཞིན་བསྲུང་བར་བྱ། །སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་ཆགས་བྲལ་བ། །དུག་བཞིན་འབད་པས་སྤང་བར་བྱ། །

82. 犹如护自身，应守诸德[45]依。如毒应勤断，离贪于有情。

ཉན་ཐོས་རྣམས་ནི་ཆགས་བྲལ་བས། །བྱང་ཆུབ་དམན་པ་ཐོབ་མིན་ནམ། །སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་མ་དོར་བས། །རྫོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་ཐོབ། །

83. 声闻断贪故，仅得劣菩提；不舍有情故，方可得佛觉。

དེ་ལྟར་ཕན་དང་མི་ཕན་པའི། །འབྲས་བུ་འབྱུང་བར་དཔྱད་པ་ན། །དེ་དག་སྐད་ཅིག་གཅིག་ཀྱང་ནི། །རང་དོན་ཆགས་ཤིང་ཇི་ལྟར་གནས། །

84. 既已如是观，有无益之果，汝岂能每刻，贪己行自利？

སྙིང་རྗེ་བརྟན་པའི་རྩ་བ་ཅན། །བྱང་སེམས་མྱུ་གུ་ལས་བྱུང་བ། །གཞན་དོན་གཅིག་འབྲས་བྱང་ཆུབ་ནི། །རྒྱལ་བའི་སྲས་རྣམས་སྒོམ་པར་བྱེད། །

85. 诸佛子应行，以坚悲为根，菩提心为苗，利他果菩提。

གང་ཞིག་བསྒོམས་པས་བརྟན་པ་ནི། །གཞན་གྱི་སྡུག་བསྔལ་གྱིས་བྲེད་ནས། །བསམ་གཏན་བདེ་བ་དོར་ནས་ཀྱང་། །མནར་མེད་པ་ཡང་འཇུག་པར་བྱེད། །

86. 坚定其观故，畏他仍受苦，故舍静虑乐，亦进无间狱。

འདི་ནི་ངོ་མཚར་འདི་བསྔགས་འོས། །འདི་ནི་དམ་པའི་ཚུལ་ལུགས་མཆོག །དེ་དག་རྣམས་ཀྱི་རང་ལུས་དང་། །ནོར་རྣམས་བྱིན་པ་ངོ་མཚར་མིན། །

87. 赞此妙奇有，此乃尊圣道。彼等舍自身，施财等无奇，[46]

ཆོས་རྣམས་སྟོང་པ་འདི་ཤེས་ནས། །ལས་དང་འབྲས་བུ་སྟེན་པ་གང་། །དེ་ནི་ངོ་མཚར་བས་ངོ་མཚར། །རྨད་དུ་བྱུང་བས་རྨད་དུ་བྱུང་། །

88. 已知诸法空，后观业果故，稀奇妙稀奇，奇有胜奇有！

སེམས་ཅན་བསྐྱབ་པའི་བསམ་པ་ཅན། །དེ་དག་སྲིད་པའི་འདམ་སྐྱེས་ཀྱང་། །དེ་བྱུང་ཉེས་པས་མ་གོས་པ། །ཆུ་ཡི་པདྨའི་འདབ་མ་བཞིན། །

89. 具救有情心，菩萨生于泥，却不染诸秽，宛如莲花瓣。

ཀུན་བཟང་ལ་སོགས་རྒྱལ་བའི་སྲས། །སྟོང་ཉིད་ཡེ་ཤེས་མེ་ཡིས་ནི།[47] །ཉོན་མོངས་བུད་ཤིང་བསྲེགས་མོད་ཀྱི། །དེ་ལྟའང་སྙིང་རྗེས་བརླན་གྱུར་ཅིང་། །

90. 普贤等佛子，依空智慧火，燃烧烦恼木，却以悲滋润。

སྙིང་རྗེའི་དབང་དུ་གྱུར་པ་རྣམས། །གཤེགས་དང་བལྟམས་དང་རོལ་པ་དང་། །ཁབ་ནས་འབྱུང་དང་དཀའ་བ་སྤྱོད། །བྱང་ཆུབ་ཆེ་དང་བདུད་སྡེ་འཛོམས། །

91. 随悲所转故，来去[48]生与戏、王室及苦行、驱魔大菩提、

ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ་དང་། །ལྷ་རྣམས་ཀུན་ལ་ཞུགས་པ་དང་། །དེ་བཞིན་དུ་ནི་མྱ་ངན་ལས། །འདས་པ་སྟོན་པར་མཛད་པ་ཡིན། །

92. 以及转法轮、说法于神众、安住涅槃相，彼皆佛示现。

ཚངས་དང་དབང་པོ་ཁྱབ་འཇུག་དང་། །དྲག་སོགས་གཟུགས་སུ་སྤྲུལ་མཛད་ནས། །འགྲོ་བ་འདུལ་བའི་སྦྱོར་བ་ཡིས། །ཐུགས་རྗེའི་རང་བཞིན་ཅན་གར་མཛད། །

93. 梵天遍行天，化身威猛色，调伏众生行，悲性作舞演。

སྲིད་པའི་ལམ་ལ་སྐྱོ་རྣམས་ལ། །ངལ་སོའི་དོན་དུ་ཐེག་པ་ཆེ། །འབྱུང་བའི་ཡེ་ཤེས་གཉིས་པོ་ཡང་། །གསུངས་པ་ཡིན་ཏེ་དོན་དམ་མིན། །

94. 厌离三界者，为彼之憩息，说二大乘慧，然彼非胜义。[49]

ཇི་སྲིད་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་མ་བསྐུལ། །དེ་སྲིད་ཡེ་ཤེས་ལུས་དངོས་ཅན། །ཏིང་འཛིན་མྱོས་པས་བརྒྱལ[50]འགྱུར་བ། །ཉན་ཐོས་དེ་དག་གནས་པར་འགྱུར། །

95. 乃至佛未请，彼具智慧身，迷定如[51]昏厥，声闻住其地。

བསྐུལ་ན་སྣ་ཚོགས་གཟུགས་ཀྱིས་ནི། །སེམས་ཅན་དོན་ལ་ཆགས་གྱུར་ཅིང་། །བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་བསགས་ན། །སངས་རྒྱས་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པར་འགྱུར། །

96. 劝故于有情，起贪化诸身，集二资粮故，成就佛菩提。

གཉིས་ཀྱི་བག་ཆགས་ཡོད་པའི་ཕྱིར། །བག་ཆགས་ས་བོན་བརྗོད་པ་ཡིན། །ས་བོན་དེ་དངོས་ཚོགས་པ་ནི། །སྲིད་པའི་མྱུ་གུ་སྐྱེད་པར་བྱེད། །

97. 具二习气故，习气谓种子，彼种与缘聚，生成轮回苗。

འཇིག་རྟེན་མགོན་རྣམས་ཀྱིས་བསྟན་པ། །སེམས་ཅན་བསམ་དབང་རྗེས་འགྲོ་བ། །འཇིག་རྟེན་དུ་ནི་ཐབས་མང་པོ། །རྣམ་པ་མང་པོ་ཐ་དད་འགྱུར། །

98. 世间怙主说，随顺有情意，且依多方便，异相[52]于世间。

ཟབ་ཅིང་རྒྱ་ཆེའི་དབྱེ་བ་དང་། །ལ་ལར་གཉིས་ཀའི་མཚན་ཉིད་ཅན། །ཐ་དད་བསྟན་པ་ཡིན་ཡང་ནི། །སྟོང་དང་གཉིས་མེད་ཐ་དད་མིན། །

99. 某说二性相，深广之类别，虽示相异性，空无二非异。[53]

གཟུངས་རྣམས་དང་ནི་ས་རྣམས་དང་། །སངས་རྒྱས་ཕ་རོལ་ཕྱིན་གང་དག །དེ་དག་བྱང་ཆུབ་སེམས་ཀྱི་ཆར། །ཀུན་མཁྱེན་རྣམས་ཀྱིས་གསུངས་པ་ཡིན། །

100.一切遍智说：咒地等功德，彼岸觉皆是，菩提心所现。

ལུས་ངག་ཡིད་ཀྱིས་རྟག་པར་ནི། །དེ་ལྟར་སེམས་ཅན་དོན་བྱེད་པ། །སྟོང་ཉིད་རྩོད་པར་སྨྲ་རྣམས་ལ། །ཆད་པའི་རྩོད་པ་ཉིད་ཡོད་མིན། །

101.以三门恒观，如是利有情。空性之诤论，并非诤断论。

འཁོར་བ་མྱ་ངན་འདས་པ་ལ། །བདག་ཉིད་ཆེ་དེ་མི་གནས་པ། །དེ་ཕྱིར་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་ནི། །མི་གནས་མྱ་ངན་འདས་འདིར་བཤད། །

102.大士不住于，轮回或涅槃，此故佛称为，无住之涅槃。

སྙིང་རྗེ་རོ་གཅིག་བསོད་ནམས་ཆུར། །སྟོང་ཉིད་རོ་ནི་མཆོག་གྱུར་པ། །བདག་དང་གཞན་དོན་བསྒྲུབ་དོན་དུ། །གང་འཐུང་དེ་དག་རྒྱལ་སྲས་ཡིན། །

103.悲味成福德，空味乃最胜，为求自他利，彼味佛子饮；

དངོས་པོ་ཀུན་གྱིས་དེ་ལ་འདུད། །སྲིད་པ་གསུམ་ན་རྟག་མཆོད་འོས། །སངས་རྒྱས་གདུང་ནི་འཚོབ་དོན་དུ། །འཇིག་རྟེན་འདྲེན་པ་དེ་དག་བཞུགས། །

104.诸事皆敬彼，三有应恒供。为增佛法脉，愿怙[54]住世间。

བྱང་ཆུབ་སེམས་འདི་ཐེག་ཆེན་པོ། །མཆོག་ནི་ཡིན་པར་བཤད་པ་སྟེ། །མཉམ་པར་བཞག་པའི་འབད་པ་ཡིས། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་བསྐྱེད་པར་གྱིས། །

105.说此菩提心，大乘之最胜。以定勤精进，发起菩提心。

རང་དང་གཞན་དོན་བསྒྲུབ་དོན་དུ། །སྲིད་ན་ཐབས་གཞན་ཡོད་མ་ཡིན། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་མ་གཏོགས་པར། །སངས་རྒྱས་ཀྱིས་སྔར་ཐབས་མ་གཟིགས།

106.为求自他利，除此菩提心，三界无余法，诸佛昔未见。

བྱང་ཆུབ་སེམས་བསྐྱེད་ཙམ་གྱིས་ནི། །བསོད་ནམས་ཕུང་པོ་གང་ཐོབ་པ། །གལ་ཏེ་གཟུགས་ཅན་ཡིན་ན་ནི། །ནམ་མཁའ་གང་བ་ལས་ནི་ལྷག །

107.仅发菩提心，所得诸福蕴，其福若有形，更胜遍虚空。

སྐྱེས་བུ་གང་ཞིག་སྐད་ཅིག་ཙམ། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་སྒོམ་བྱེད་པ། །དེ་ཡི་བསོད་ནམས་ཕུང་པོ་ནི། །རྒྱལ་བ་ཡིས་ཀྱང་བགྲང་མི་སྤྱོད། །

108.谁若仅观修，刹那菩提心，佛亦不能数，其人之福蕴。

ཉོན་མོངས་མེད་པའི་རིན་ཆེན་སེམས། །འདི་ནི་ནོར་མཆོག་གཅིག་པུ་སྟེ། །ཉོན་མོངས་བདུད་སོགས་ཆོམ་རྐུན་གྱིས། །གནོད་མིན་འཕྲོག་པར་བྱ་བ་མིན། །

109.离惑珍宝心，唯一最胜财，烦恼魔等贼，不能损或盗。

ཇི་ལྟར་འཁོར་བར་སངས་རྒྱས་དང་། །བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྨོན་ལམ་ནི། །མི་གཡོ་དེ་ལྟར་བློ་ཉིད་ནི། །བྱང་ཆུབ་སེམས་ལ་གཞོལ་རྣམས་ཀྱིས་བྱ། །

110.住于轮回中，佛菩萨发愿，其心不动摇，勤持菩提心。

ངོ་མཚར་ཁྱིས་ཀྱང་ཁྱེད་ཅག་གིས། །ཇི་ལྟར་བཤད་པ་ལ་འབད་ཀྱི། །དེ་རྗེས་ཀུན་བཟང་སྤྱོད་པ་ནི། །རང་ཉིད་ཀྱིས་ནི་རྟོགས་པར་འགྱུར། །

111.汝等应精进，前述之胜奇。此后普贤行，自身能证知。

རྒྱལ་མཆོག་རྣམས་ཀྱིས་བསྟོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་ནི་བསྟོད་བྱས་པའི། །བསོད་ནམས་མཚུངས་མེད་དེང་དུ་བདག་གིས་ཐོབ་པ་གང་ཡིན་པ།
།དེ་ཡིས་སྲིད་པའི་རྒྱ་མཚོའི་དབའ་རློང་ནང་དུ་ནུབ་པ་ཡི། །སེམས་ཅན་རྐང་གཉིས་དབང་པོས་བསྟེན་པའི་ལམ་དུ་འགྲོ་བར་ཤོག །

112.诸佛称扬菩提胜心今赞故，无边福德今日自身所获得，愿此沉沦三界苦海诸众生，能随二足尊圣所依道遵行。

རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་གུ་ཧྱ་ཨཱ་ཀ་ར་དང་། ལོ་ཙཱ་བ་རབ་ཞི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་བསྒྱུར་ཅིང་ཞུས། སླད་ཀྱི་རྒྱ་གར་གྱི་མཁན་པོ་ཀ་ན་ཀ་ཝརྨ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་ཙཱ་བ་པ་ཚབ་ཉི་མ་གྲགས་ཀྱིས་བཅོས་པའོ།། །།

由印度方丈古伽啊嘎日，以及大译师极息亲师译订此论。后由印度方丈嘎那嘎哇日嘛，以及西藏大译师巴曦日称扬校订。

于2022年10月16号
北印度达兰萨拉圆满此论译注

[1] 德格版与卓尼版是(འཇིག་རྟེན། ：世间)；金写版与纳唐版是(འཇིག་དེ། ：彼坏灭)。

[2] 对勘版本是(ཀྱི།)字，但根据前后文应理解为(ཀྱིས།)字。

[3] 非佛外道所言的我，于常、无常、所依、能依中，皆不可得。

[4] 此处的"有法"是我。我是存在的缘故，"我"自然会随顺世间行为造作善恶的诸法。

[5] 常一自主之我不具造果作用的缘故，无论是依前后顺序或同时发起，都无造果之功能。因此，常事物或常一自主之我，不存在于外（根、根识，以及根识之境）与内（意识）里。

[6] 问：即便是常一自主，也能具有其生果的功能，不是吗？答：不应理，因为我若是常，我何须观待他法？既然"我"已观待其他事物而有，不仅不是常法，且其生果的能力也要无自性。

[7] "事物"是指我与由我所生之果。如果这两者互不观待，这两者应该同时而有。

[8] 如果我是观待他法的话，就不可能你说的常一自主之我，其功能也不可能有自性。

[9] 此处的"事物"是我。我并非常一自主的体性，因为我是刹那性。我具有造作善恶之功能，故而不破善恶业的作者。

[10] 对勘版中无这句"由识灭诸相"(བློ་ཡིས་རྣམ་པར་འཇོམས་པར་འགྱུར།)。

[11] "离我"是指远离自性之我，或无自性之我。

[12] 执着蕴、界、处是自性有的所能二元，只能由通达无自性之觉而灭；通达无自性之觉灭除常边与断边等相。

[13] 对勘版是(བཞེད།)字。

[14] 佛为利益声闻部根器的众生们，对他们说五蕴是自性有。

[15] 问：佛陀如何对菩萨们诠释诸蕴体呢？佛以四大诠释色蕴，且以"无故非有"之相属诠释色蕴的因果关系。佛也以相同道理诠释其余不属于色蕴的四蕴。注："无故非有"如"无因故其果非有"。

[16] 对勘版中并无这整句偈文，也是因为有无这个偈句而形成两个不同版本的菩提心释。

[17] 仔细寻找根为何时，除了色尘或极细微尘以外，并无他法。因此，绝无自性有的造果之作者（如眼根、耳根等），因为彼等皆不可得。同理，一切能生之因与所生之果，也不成立其真实性，彼等的真实生性不应理。

[18] 有人说：细微色尘不能由眼根、耳根所见，仅凭细微色尘不能生起其果根与根识，但聚集细微色体的粗色方可生根与根识。自宗驳：即便是可生根与根识的和合体，仍不承许是自性有而生。

[19] 不同东西南北的方向。

[20] 有人说，于同一境产生不同执着及其作用，故无有过。自宗驳：虽于同一境产生不同执着，但彼等及其作用皆无自性。像是面对相同的杀害之相，梦中的杀业岂能相同正杀业的作用？

[21] 他方驳：无过，梦非实有，醒却实有。自宗答：无论是梦时或是醒时，一切作用都是无自性，这点并无区别。

[22] 唯识说：随一切所能二元之体性而现起，或识所见的一切，都不与该执之识的体性相异，故无丝毫外境。

[23] 唯识继续说：因此，事物的体性与其所呈现之相，皆无外境。

[24] 驳：如果没有外境，一切都是心识所现，为何心识会看到一一色法或各别色法的不同之相呢？

[25] 这是唯识针对前题反驳的回覆。

[26] 佛为利益唯识宗根器的众生们，对他们说蕴界等是无外境之理。

[27] 即便持有唯识的观点，也仍被具有智慧的大士们所破。

[28] 中观师问：心性为何？唯识说，三界是唯心所造，故心识是实有。中观师驳：从现在起，我将诠释相关内义。

[29] 唯识驳：佛于解深密经中，完整诠释了遍计执、依他起、圆成实的三法性及三无性。所以，针对空性的唯一正确解读只能是"三界皆是唯心性"。

[30] 唯识驳：资粮道及加行道的大乘瑜伽行者们，依无外境、心为谛实有之观修而掌控自心，圆满现证空性之智，净化其心。还有，能在远离二相的同时，一一专注其自证之境。

[31] 中观师：唯识所言"心为谛实有"不应理，因为谛实有的心识不可得。过去式的心识已经过去，故不存在。未来式的心识尚未形成，故不存在。至于正存在、现在式的心识，若是已圆满住的行为，将是过去；若是尚未圆满住的行为，等同尚未成形、还不存在，仍是未来。总之，不成立谛实有的心识，因为这一切皆不可得。

[32] 真相并非阿赖耶识所见，六识所见一切也非阿赖耶识所现，因此，阿赖耶识并非真实性，是无"我"（独立、自主之义）性。总之，无关其余所依六识的阿赖耶识不应理。

[33] 对勘版本于此处用(ཞིང་།)字。

[34] 为了让思、想等心所移至其境，无需阿赖耶识。像是磁石与铁的接触过程中，磁石与铁中虽无心识，却可因两者的结合，仿佛有意识地近距离接触彼此。

[35] 同理，不成立唯识你所说的"因为阿赖耶识将非实的外境视为真实有，动摇心所而造业，故堕轮回。"

[36] 如同大海与木枝虽无心识，仍随风力等因缘而动摇般，同理，虽无阿赖耶识，六识仍可依赖身体等因缘而动摇。

[37] 仔细观察时，没有所依之身便无依其身而有之识。那么，现在由你来解释何谓"个别自证"（个个根本定因证自己的究竟性）的意思。

[38] 有人回：解释个别自证之境的缘故，应当承许其境是谛实有的事物。还有，依此解释个别自证之境为何时，也得承认个别自证之境是极为深奥内容，不能对他诠释。

[39] 驳前题回覆：不成立"深义不能为他宣说"，因为远离一切谬论的学者，自然可为他人生起定解而诠释深奥法义。

[40] 总言之，诸佛以无自性之体性的一切遍智，过去不曾见过自性，未来永远也不会见到自性时，遑论能够以现在式的遍智观见任何一法的自性。

[41] "离二"是指远离二相，即所能二元之相。

[42] 此处的"有"指的是轮回。

[43] 转生他处时，绝非是以自性而转至他世。

[44] 由爱他心生善趣、菩萨、佛果；由爱我执生恶趣，以及无止尽的痛苦。

[45] 直译是"事物"意指功德。

[46] 光是为利有情舍弃自身并不稀奇，世俗菩提心与空正见的结合方为稀奇。

[47] 对勘版本中并无第二句(སྟོང་ཉིད་ཡེ་ཤེས་མི་ཡིས་ནི།)。

[48] 从兜率天而来。

[49] 佛陀善巧为众生说"伟大且究竟的二乘"，但这并非佛陀的本意，因为佛陀的本意是"究竟一乘"。

[50] 对勘本及其他版本都写(རྒྱལ།：胜利)字，应是误写，应为(བརྒྱལ།：昏迷)字。

[51] 直译为"成"。根据前后文，此词应当理解为"过度迷恋禅定的缘故，仿佛昏厥，安住此状的声闻阿罗汉"。

[52] 为利益各类众生，于世间宣说各种别异之法相。

[53] 某些论师虽以深见行与广大行的两种类别而说彼二的相异性，事实上，针对彼二的修持并不矛盾，况且诸佛之所以会宣说世俗菩提心，这都源于"空无二非异、空性及中道"的智慧。

[54] 直译为"引世间"。意思是：引导世间成就果位的佛菩萨。